

Rozhovor se zástupcem veřejného ochránce práv
JUDr. Vítem Alexandrem Schormem

Vážený pane doktore, můžete, prosím, našim čtenářům ve stručnosti charakterizovat činnost veřejného ochránce práv zejména v sociální oblasti?

Veřejný ochránce práv neboli ombudsman může lidem pomoci, pokud řeší nějaký problém s úřady (nejsou spokojeni s tím, jak úřad rozhodl, jak dlouho mu rozhodnutí trvá, nebo třeba s tím, jak postupuje sociální pracovník nebo veřejný opatrovník). Může to být úřad práce nebo Česká správa sociálního zabezpečení. Také neohlášeně navštěvujeme zařízení, kde jsou lidé omezeni na svobodě právně či fakticky, tedy ať se tam nacházejí z toho důvodu, že o tom rozhodl soud, nebo kvůli tomu, že jsou závislí na péči, kterou jim zařízení poskytuje. Takovými zařízeními jsou i zařízení sociálních služeb. Také poskytujeme pomoc obětem diskriminace. Tou se můžou stát například klienti sociální práce, když shánějí bydlení nebo zaměstnání.

Kolik podnětů v jednotlivých oblastech Vaší činnosti řešíte ročně, s čím se na Vás obrací občané nejčastěji?

V loňském roce se na nás obrátilo zhruba 7 000 lidí. Již tradičně chodí nejvíce podnětů v oblasti sociálního zabezpečení (téměř 1 500 podnětů). Tam radíme stížnosti na špatně vypočítané důchody, nepřiznané dávky nebo dlouhá řízení o příspěvku na péči. Řešíme i stížnosti na sociální pracovníky na obci nebo na veřejné opatrovníky. Jsou to ale jednotky případů ročně. Druhou oblastí, ve které se na nás lidé nejčastěji obracejí, je stavební právo – tedy problémy s ne/povolením stavby, její kolaudací či dlouhým stavebním řízením. Početné jsou také stížnosti rodičů na to, že orgán sociálně-právní ochrany dětí dostatečně nehájí zájmy jejich dítěte, nebo na odebrání dítěte. Každý rok také stoupá počet dětí, které se na nás obrátí samy. Někdy si také stěžují na OSPOD, protože podle nich neposlouchá, co mu samy říkají, že by chtěly, nebo si stěžují na to, jak to funguje v dětském domově. Kromě toho, že řešíme stížnosti konkrétních lidí, můžeme se začít zabývat určitým tématem sami z vlastní iniciativy. Podrobně jsme například zkoumali, jak jsou nastavené podmínky pro to, aby se děti mohly vídat se svými rodiči, pokud jsou ve vězení. Také jsme zmapovali, jak stát a kraje ve svých strategických dokumentech plánují transformovat zařízení pro lidi s postižením tak, aby mohli žít v komunitních službách.

Jak na Vaše nálezy/zjištění reaguje ministerstvo práce a sociálních věcí, popř. vláda nebo Parlament ČR?

Naše zjištění posíláme v první řadě úřadům, jejichž postup prošetřujeme. U nich býváme docela úspěšní, protože jen zhruba v jednom případě z dvaceti musíme sáhnout k ‚sankci‘. Nemůžeme úřadům něco nařídit, takže ‚sankcí‘ není například pokuta za to, že se úřad naším stanoviskem neřídí. Skutečný postih tedy ukládat nemůžeme, ale za ‚sankci‘ považujeme to, že o případu informujeme nadřízený úřad, případně veřejnost – zkrátka vyneseme problém na světlo. Na vládu se obracíme, pokud nám nevyhoví ministerstvo. Vládu buď pouze informujeme o konkrétním případě, nebo po ní můžeme chtít, aby ministerstvu něco uložila. U vlády naše úspěšnost není zdaleka taková jako u jiných úřadů. Na Parlament, hlavně na Poslaneckou sněmovnu, se obracíme prostřednictvím naší výroční zprávy, v níž mimo jiné doporučujeme, aby došlo k určitým změnám zákonů. Tady se čas od času prosadíme, jen ten čas bývá dlouhý – na změnu zákona čekáme třeba i 12 let. Například odškodnění žen, které byly protiprávně sterilizovány, navrhoval již první ombudsman Otakar Motejl. Ten se mimo jiné též vyslovil pro přijetí zákona o sociálním bydlení, na který stále čekáme.

Co Vás ve Vaší činnosti zatím nejvíce překvapilo a to v kladném i negativním směru.

Těžká otázka – mám považovat za překvapení třeba to, že každý rok jednáme s jiným ředitelem odboru koncepce sociálních služeb a sociální práce na ministerstvu? A když se ujme funkce, pokaždé nám přislíbí zlepšení v mnoha našich společných tématech. Pochopitelně to z valné části nesplní. Obojí určitě pozvednu, protože tady je něco špatně. Skoro mě překvapí, když nějaký partner stoprocentně splní, co slíbil. Snad mi dobře rozumíte – vůbec netvrdím, že náš partner v jednání je zpravidla špatný a nespolehlivý člověk. Jen jeho nesplněné sliby často odrážejí jiné problémy. Možná se občas necháme uchláchnout příslibem řešení či dobrou vůlí a pak jsme nespokojení. I proto nezbyvá než být co nejdůslednější. Abych však skončil pozitivně, za milé překvapení pokaždé považuji kulatý stůl pořádaný Kanceláří veřejného ochránce práv. Bývají to akce skvěle připravené, lidé na nich vystupují veskrze konstruktivně, se zájmem o řešení problému. Na jedné takové právě sedím, když přemýšlím, jak odpovím na tuto otázku.

Vážený pane doktore, děkuji Vám za rozhovor.

Rozhovor vedl: Ladislav Průša